

Komparativna analiza nastavnih planova i programa predmeta prirode i društva u Republici Hrvatskoj i Republici Sloveniji

Mirjana Boras¹
OŠ Malešnica, Zagreb
mirjana.boras@gmail.com

UDK:371.14
Pregledni članak
Primljeno: 7.7.2009.

Sažetak

Kraj prošloga i početak ovoga stoljeća obilježavaju brojne političke i gospodarske promjene, tehnološki napredak i snažan razvoj informatičkoga znanja. Takva zbivanja odražavaju se i u sustavima obrazovanja, pa nisu mimoišla ni Republiku Hrvatsku ni Republiku Sloveniju.

Promjenama u sustavu odgoja i obrazovanja navedenih zemalja uvode se inovacije što se posebno očituje u izradi nastavnih planova i programa. Komparativnom analizom hrvatskoga Nastavnog plana i programa (2006.) i slovenskoga Nastavnog plana (1998.) za analogne predmete *Priroda i društvo* i *Upoznavanje okoline* analizira se kako su se navedene promjene odrazile na bitne sastavnice ovih nastavnih planova i programa (opseg nastavnoga plana, organizaciju i strukturu nastavnih sadržaja te ciljeve nastave). Vidljivo je da je učinjen pomak kojim se nastava prirode i društva nastoji osuvremeniti i više usmjeriti na učenika, kao i potreba da se kroz sadržaje konkretnije razvija međudnos dijete – priroda – društvo.

Ključne riječi

nastavni plan i program, Priroda i društvo, suvremena nastava, Upoznavanje okoline, usmjerenost na učenika

¹ Mirjana Boras diplomirana je učiteljica razredne nastave i mentorica. Posebno područje njezina interesa upravo je nastavni predmet priroda i društvo. Također je recenzentica udžbenika i suautorica priručnika za taj predmet. Autorica je pitanja za interaktivnu računalnu igricu *Učilica*.

Uvod

Kraj 20. i početak 21. stoljeća obilježava snažan razvoj informatičkoga znanja, trajni tehnološki napredak i brojne političke promjene (stvaranje Europske Unije, raspad komunizma te nastajanje mnogobrojnih država na području jugoistočne i istočne Europe). Političke i gospodarske promjene koje su zahvatile Europu nisu mimoišle ni područje bivše Jugoslavije. Raspad te države i stvaranje novoga političkoga demokratskog društva u novonastalim državama odražava se, između ostalog, i na obrazovanje u Republici Sloveniji i Republici Hrvatskoj. Zbog sve većega opsega znanja te navedenih političkih promjena, nametnula se potreba mijenjanja i prilagođavanja promjenama u društvu, a time i u obrazovanju. Suvremenim se pristupima u nastavi Republika Hrvatska nastoji približiti europskim standardima obrazovanja i ravnopravno sudjelovati u kolateralnoj razmjeni znanja. To se navodi i u Planu razvoja odgoja i obrazovanja 2005.–2010. sljedećim riječima: „stoljeće znanja u koje smo zakoračili, procesi globalizacije, nova znanstvena otkrića, nove tehnologije i oblici komunikacija, vrijeme isprepletenih, raznovrsnih i promjenjivih vrijednosti, imaju utjecaj i na sustav odgoja i obrazovanja“ (Plan razvoja odgoja i obrazovanja 2005. – 2010., 2005., str. 1.).

Društvene i političke promjene također su donijele značajne promjene u sustavu odgoja i obrazovanja i u Republici Sloveniji, a ozakonjene su brojnim dokumentima (Bijela knjiga o odgoju i obrazovanju u Republici Sloveniji, (1995.), Zakoni o osnovnoj školi (1996.), (1997.), (1999.), i dr.). Dokumenti su usklađeni sa zahtjevima Europske Unije jer je republika Slovenija njezina članica od 2004. godine.

Školske godine 1999./2000. u Republici Sloveniji započinje reforma utemeljena na Zakonu o osnovnoj školi (1999.). Reformom obrazovnoga sustava postupno se prelazi na obvezno devetogodišnje osnovnoškolsko obrazovanje (primarno obrazovanje). Kao opći cilj devetogodišnje škole navodi se da „učenicima treba dati temeljna znanja i pripremiti ih za daljnje školovanje i osposobiti ih za životna znanja i život; učenici trebaju razumjeti zakone o prirodi, obitelji i čovjeku, trebaju razviti govornu kulturu, potrebu za stalnim učenjem“ (<http://www.mss.gov.si>). Slijedom promjena u organizaciji obrazovanja, nastale su promjene i u nastavnim planovima pojedinih nastavnih predmeta.

Prateći političke procese, prilagođavajući se procesima razvoja sustava odgoja i obrazovanja u Europi i svijetu, i hrvatska je vlada pokrenula niz strateških aktivnosti i donijela niz dokumenata: Deklaracija o znanju – Hrvatska temeljena na znanju i primjeni znanja, (2004.), Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.–2010.

(2005.), Hrvatski nacionalni obrazovni standard – HNOS (2006.), Prijedlog Strategije za izradu nacionalnog kurikuluma za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2007.), Strategija za izradu i razvoj nacionalnoga kurikuluma (2007.) i dr. (<http://mzos.hr>). Navedeni bi dokumenti Hrvatskoj trebali omogućiti da se „industrijsko društvo transformira u društvo znanja“ (Devjak, 2001, str. 356) te postane ravnopravnom članicom Europske Unije.

U kolovozu 2006. donesen je Nastavni plan i program za osnovnu školu na temelju Hrvatskoga nacionalnoga obrazovnog standarda (HNOS). Među ostalim se ciljevima u Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (2006.) ističe da se „osnovna razina odgoja i obrazovanja odnosi na poučavanje učenika onim znanjima i na razvijanje onih kompetencija koje će im biti potrebne za obnašanje različitih uloga u odrasloj dobi. Stjecanje znanja u smislu usvajanja brojnih činjenica i generalizacija, samo po sebi nije dostatno čovjeku za život, pa opće obrazovanje podrazumijeva primjenu najdjelotvornijih načina poučavanja onim odgojno-obrazovnim sadržajima koji su temelj za razvijanje intelektualnih, društvenih, estetskih, stvaralačkih, moralnih, tjelesnih i drugih sposobnosti, praktičnih vještina, i odlika osobnosti, kontinuirano prilagođenih razvojnoj dobi učenika i primjerenih učenikovim predznanjima i životnim iskustvima“ (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006., str. 10.).

Novi pristup predmetu prirode i društva

Ključni element obrazovanja jest razvijanje učeničkih kompetencija. U tom smislu Europska Unija prepoznala je ključne kompetencije važne za budućnost obrazovanja i definirala ih u europskom kompetencijskom okviru. Naime, osim jezično-komunikacijskih (materinski jezik i strani jezici), matematičkih, informatičko-tehnoloških, poduzetničkih, socijalnih i građanskih, istaknute su i prirodoslovske kompetencije.

Prirodoslovske kompetencije razvijaju se poticanjem na istraživanje svijeta u kojem učenik živi, jačanjem želje za eksperimentiranjem, razvijanjem sposobnosti analiziranja i shvaćanja svijeta oko sebe. Razvijanje navedene kompetencije omogućava se otkrivanjem složenih veza između ljudi i prirode, a u perspektivi – kako na nacionalnoj, tako i na svjetskoj razini – učenicima se otvara prilika da postanu dobri istraživači i znanstvenici.

Priroda i društvo u suvremenoj je školi najčešće središnji nastavni predmet. On je temelj razvijanja prirodoslovnih kompetencija koje čine preduvjet za otkrivanje isprepletenih zakonitosti, pojava, procesa u prirodi i društvu.

Predmet Priroda i društvo doživljava strukturalne i sadržajne promjene – kako u Republici Hrvatskoj, tako i u Republici Sloveniji. Iako navedeni predmet u obje države doživljava strukturalne promjene, Republika Slovenija ide korak dalje. Tako nastavni predmet Upoznavanje prirode i društva dobiva novi naziv Upoznavanje okoline.

Novim nastavnim planom i programom (2006.) u Republici Hrvatskoj ističe se da je „cilj nastave Prirode i društva doživjeti i osvijestiti složenost, raznolikost i međusobnu povezanost svih čimbenika koji djeluju u čovjekovu prirodnom i društvenom okruženju, razvijati pravilan odnos prema ljudima i događajima, snošljivo i otvoreno prihvaćati različite stavove i mišljenja te poticati znatiželju za otkrivanje pojava u prirodnoj i društvenoj zajednici“ (Nastavni plan i program za osnovnu školu, 2006., str. 253.)

U novom Učnom načrtu (1998.) (u daljnjem tekstu Nastavnom planu) cilj predmeta Upoznavanje okoline je „pokazati svu kompleksnost, raznolikost i isprepletenost djelatnosti, koje djeluju u čovjekovom prirodnom i društvenom okruženju“ (Nastavni plan, 1998., str. 5. prema Evalvacijske studije, 2003.). Iz navedenih dijelova nacionalnih nastavnih planova vidljiv je isti cilj predmeta, a to je spoznaja o uzajamnoj složenosti, povezanosti, ali i nedjeljivosti veze između čovjeka i prirode, tj. čovjek je dio prirode i društva.

Novonastale promjene u nastavnim planovima potakle su potrebu za komparativnom analizom ovoga nastavnoga predmeta u objema državama. Razmatrao se nastavni plan i program u prva tri razreda osnovne škole. Kriteriji za usporedbu određeni su prema sljedećim elementima (prema Pastuović, 1999., str. 522.).

Kriteriji za analizu nastavnih planova:

- opseg nastavnoga plana
- organizacija nastavnih sadržaja
- nastavni ciljevi i sadržaji učenja
- struktura sadržaja.

Provedenom analizom prvih triju razreda osnovne škole došlo se do rezultata koji su navedeni u tablicama.

a) Rezultati komparativne analize nastavnih tema prema Nastavnom planu i programu (2006.) za predmet Priroda i društvo te tematskih sklopova prema Nastavnom planu (1998.) za predmet Upoznavanje okoline

Tablica 1:

Pregled nastavnih tema i tematskih sklopova te broja sati u 1. razredu prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (2006.) u Republici Hrvatskoj i Nastavnom planu (1998.) u Republici Sloveniji.

<i>PRVI RAZRED</i>	<i>NASTAVNI PLAN I PROGRAM (2006) NASTAVNE TEME</i>	<i>BROJ SATI TJEDNO</i>	<i>NASTAVNI PLAN (1998) TEMATSKI SKLOPOVI</i>	<i>BROJ SATI TJEDNO</i>
1.	1. JA SAM UČENIK	2	1. TKO SAM	3
	2. MOJA ŠKOLA		2. JA I TI, MI I VI	
	3. ŽIVOT I RAD U ŠKOLI		3. JA I MOJA ŠKOLA	
	4. SNALAZIMO SE U PROSTORU		4. MOJA PROŠLOST	
	5. ČLANOVI OBITELJI		5. JA I PRIRODA	
	6. ŽIVOT U OBITELJI		6. JA I ZDRAVLJE	
	7. DOM		7. POGLED U OKOLO	
	8. ODGOVORNO PONAŠANJE U DOMU		8. ŠTO MOGU NAPRAVITI	
	9. MJESTO U KOJEM ŽIVIM			
	10. PROMET			
	11. PONAŠANJE PJEŠAKA U PROMETU			
	12. PUT OD KUĆE DO ŠKOLE			
	13. PRIRODA SE MIJENJA (JESENSKE PROMJENE)			
	14. ZIMA			
	15. PRIRODA SE BUDI (PROLJEĆE)			
	16. BLIŽI SE LJETO			
	17. DAN, DOBA DANA			
	18. DANI U TJEDNU			

	19. JUČER, DANAS SUTRA			
	20. OSOBNA ČISTOĆA			
	21. ZDRAVLJE			
	22. ČISTOĆA OKOLIŠA			
	23. BLAGDANI			
BROJ SATI GODIŠNJE		70		105

Tablica 2:

Pregled nastavnih tema i tematskih sklopova te broja sati u 2. razredu prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (2006.) u Republici Hrvatskoj i Nastavnom planu (1998.) u Republici Sloveniji.

<i>DRUGIRA- ZRED</i>	<i>NASTAVNI PLAN I PROGRAM (2006) NASTAVNE TEME</i>	<i>BROJ SATI TJEDNO</i>	<i>NASTAVNI PLAN (1988) TEMATSKI SKLOPOVI</i>	<i>BROJ SATI TJEDNO</i>
	1. PONAŠANJE U ŠKOLI I ODNOSI MEĐU UČENICIMA	2	1. TKO SMO I KAKO ŽIVIMO	3
	2. OBITELJ		2. JA I TI; MI I VI	
	3. RODBINA		3. JA I MOJA ŠKOLA	
	4. KULTURA STANOVANJA		4. SLAVIMO	
	5. KUĆANSKI UREĐAJI		5. BILO JE NEKAD	
	6. ZAŠTITA OD POŽARA		6. JA I PRIRODA	
	7. UPOZNAJMO SVOJE MJESTO		7. JA I ZDRAVLJE	
	8. MOJ ZAVIČAJ		8. POGLED UOKOLO	
	9. ZANIMANJA LJUDI		9. ŠTO MOGU NAPRAVITI	
	10. KULTURNE USTANOVE			
	11. VODE U ZAVIČAJU			
	12. PROMETNI ZNAKOVI			
	13. PUTUJEMO			
	14. JESEN U ZAVIČAJU			

	15. ZIMA U ZAVIČAJU			
	16. PROLJEĆE U ZAVIČAJU			
	17. LJETO U ZAVIČAJU			
	18. ZAŠTITA I ČUVANJE OKOLIŠA			
	19. URA (SAT)			
	20. MJESEC, GODINA			
	21. DIJETE			
	22. ZDRAVLJE			
	23. PREHRANA			
	24. ZDRAVSTVENE USTANOVE			
	25. BLAGDANI I PRAZNICI			
BROJ SATI GODIŠNJE		70		105

Tablica 3:

Pregled nastavnih tema i tematskih sklopova te broja sati u 3. razredu prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (2006.) u Republici Hrvatskoj i Nastavnom planu (1998.) u Republici Sloveniji

<i>TREĆI RAZRED</i>	<i>NASTAVNI PLAN I PROGRAM (2006) NASTAVNE TEME</i>	<i>BROJ SATI TJEDNO</i>	<i>NASTAVNI PLAN (1988) TEMATSKI SKLOPOVI</i>	<i>BROJ SATI TJEDNO</i>
	1. STRANE SVIJETA	3	1. GDJE SMO I ŠTO RADIMO	3
	2. STAJALIŠTE I OBZOR		2. JA I TI, VI I MI	
	3. PLAN MJESTA		3. GDJE ŽIVIMO	
	4. ZEMLJOVID		4. SLAVIMO	
	5. IZGLED ZAVIČAJA		5. BILO JE NEKADA	
	6. VODE ZAVIČAJA		6. JA I PRIRODA	
	7. ZNAČENJE VODE ZA ŽIVOT LJUDI		7. JA I ZDRAVLJE	
	8. POKUS		8. POGLED UOKOLO	

	9. JADRANSKO MORE		9. ŠTO MOGU NAPRAVITI	
	10. PODNEBLJE, VREMENSKA OBILJEŽJA ZAVIČAJNE REGIJE			
	11. GOSPODARSKE DJELATNOSTI ZAVIČAJNE REGIJE			
	12. GOSPODARSTVO I KVALI- TETA OKOLIŠA			
	13. MOJA ŽUPANIJA			
	14. SADAŠNJOST, PROŠLOST I BUDUĆNOST- PREDCI I POTOMCI			
	15. VREMENSKA CRTA			
	16. MOJ ZAVIČAJ U PROŠLOSTI			
	17. PROMET			
	18. ZDRAVLJE			
BROJ SATI GODIŠNJE		105		105

b) Opseg nastavnoga plana

Iako je nastavni predmet Priroda i društvo od 1954. godine sastavni dio nastavnoga plana i programa osnovne škole u Republici Hrvatskoj koji je tijekom vremena doživio brojne promjene, novi je Nastavni plan i program (2006.) donio promjene koje su se odrazile i na ovaj predmet. Promjene se odnose na satnicu te na samu strukturu i raspored nastavnih sadržaja. Broj je planiranih sati za prvi i drugi

razred 2 sata tjedno, odnosno 70 sati godišnje. Satnica je u 3. razredu smanjena sa 3 sata tjedno na 2 sata tjedno, što godišnje iznosi 70 sati, odnosno u prva tri razreda ukupno 210 sati (70 + 70 + 70).

Predmet Upoznavanje okoline nastao je reformom osnovne škole koja od prijašnje osmogodišnje (4+4), postaje devetogodišnja (3+3+3). Tada je predmetu Upoznavanje prirode i društva (uvedenom u škole 1957. godine) promijenjen naziv u Upoznavanje okoline. Planirana su 3 sata nastave tjedno u svakom razredu, odnosno ukupno 105 sati godišnje.

Prema tome, u prva tri razreda za realizaciju nastavnih sadržaja ukupno je predviđeno 315 sati nastave (105 + 105 + 105).

Analizom broja sati planiranih za realizaciju nastavnih sadržaja u prva tri razreda uočeno je da je u hrvatskom Nastavnom planu i programu (2006.) planirano 105 sati manje za isto vremensko razdoblje nego u Nastavnom planu (1998.) u Republici Sloveniji (Tablica 1, 2 i 3).

c) Organizacija nastavnih sadržaja

Promjenama u strukturi predmeta Priroda i društvo uvedene su nastavne teme kao polazište za planiranje, a ukinute su nastavne cjeline. Tako su u 1. razredu planirane 23 nastavne teme (tablica 1), u 2. razredu 25 (tablica 2) dok je u trećem razredu planirano 18 nastavnih tema (tablica 3). Za svaku temu definirani su ključni pojmovi i obrazovna postignuća koja učenici trebaju ostvariti u pojedinoj nastavnoj temi. U temama iz HNOS-a (radna nelektorirana verzija) koje su bile polazište za planiranje nastavnih tema definirani su još, među ostalim, odgojni i socijalizirajući ciljevi te prijedlozi za metodičku obradu svake nastavne teme.

Sadržaj predmeta Upoznavanje okoline raščlanjen je na deset tematskih sklopova (tablice 1, 2 i 3) koji se progresivno i postupno strukturiraju iz razreda u razred. U njima se „združuju karakteristike različitih znanstvenih područja, kako prirodoslovnih tako tehničkih i društvenih. Predstavlja nastavak i usmjeravanje spontanog dječjeg ispitivanja svijeta te otkrivanje isprepletenosti u suovisnosti pojava i procesa, u prirodnom i u društvenom okružju.“ (Nastavni plan za predmet Upoznavanje okoline, 1998., str. 5.), a „znanje je karakteristično, nastavni ciljevi, sadržaji i metode su okosnica, prilagođavamo ih zanimanjima i sposobnostima učenika, stvaramo uvjete za sudjelovanje učenika pri učenju, uvažavamo sva iskustva učenika“ (Blažič i sur., 2003., str. 24.).

Nastavnim planom (1998.) za predmet Upoznavanje okoline definirani su operativni ciljevi za svaki tematski sklop, te ponuđeni primjeri rada i specijalnodidaktičke preporuke koje olakšavaju učiteljima realizaciju nastavnoga plana. Nadalje, nastavnim planom propisani su minimalni standardi znanja za svaki nastavni sklop u svakom razredu.

Prema Nastavnom planu i programu (2006.) nastavni sadržaji Prirode i društva organizirani su po nastavnim temama (npr. strane svijeta, stajalište i obzor, plan mjesta, zemljovid). Rascjepkanost nastavnih sadržaja na nastavne teme isključuje primjenu načela cjelovitosti koje je neophodno za spoznavanje jedinstva i nedjeljivosti pojava u prirodi i društvu. „Cjelovitost u nastavi prirode i društva nastoji odraziti jedinstvo pojava u školi, roditeljskom domu, okolišu, zavičaju i domovini, što je u suglasju s dominirajućom znanstveno-tehnološkom revolucijom u edukaciji STS (Science-technology-society), filozofijom koja zahtjeva povezivanje i poklapanje prirodnih znanosti, društvenih znanosti i tehnologije“ (De Zan, 2001., str. 34.).

Budući da je Nastavni plan i program (2006.) za Prirodu i društvo organiziran po nastavnim temama, a prirodno je navedene sadržaje usvajati primjenom načela cjelovitosti, što su potvrdile i navedene znanstvene spoznaje, ostaje na učitelju da prilikom planiranja pojedine teme poveže u logične cjeline i tako omogućiti učeniku cjelovito spoznavanje prirode i društva u kojem živi.

d) Nastavni ciljevi i sadržaji učenja

„Željeni ishodi odgojno obrazovnog rada su ciljevi učenja (learning outcomes, learning outputs). Ishodi su znanja (kognitivno područje), motorne vještine (psihomotorno), vrijednosti (interesi), stavovi i navike (afektivno područje)“ (Pastuović, 1999., str. 527.). Da bi ciljevi učenja bili mjerljivi, potrebno ih je jednoznačno definirati. Operacionalnom definicijom ciljeva u nastavnim planovima omogućuje se procjena onoga što je učenik naučio, odnosno što je nakon učenja sposoban učiniti, a nije mogao prije. Sam sadržaj učenja uvjetovan je ciljevima koji se žele postići. Kako je cilj učenja nastave prirode i društva „pridonijeti intelektualnom i socijalno-emocionalnom razvoju učenika“ te stjecanje „temeljnih znanja potrebna čovjeku za život“ (Nastavni plan i program, 2006., str. 10.), analizirani su ciljevi i sadržaji nastavnih planova.

U Nastavnom planu i programu Prirode i društva (2006.) ciljevi su operacionalizirani kroz obrazovna postignuća za svaku pojedinu nastavnu temu, dok su u Nastavnom planu Upoznavanje okoline (1998.) operacionalni ciljevi definirani za tematske sklopove.

Kao primjer donosimo prikaz obrazovnih postignuća za predmet Prirode i društva i operacionalnih ciljeva za predmet Upoznavanje okoline u 3. razredu.

Tablica 4:

Prikaz obrazovnih postignuća i operacionalnih ciljeva u 3. razredu u predmetima Prirode i društva i Upoznavanja okoline prema Nastavnom planu i programu (2006.) i Nastavnom planu (1998.)

PRIRODA I DRUŠTVO	UPOZNAVANJE OKOLINE
OBRAZOVNA POSTIGNUĆA	OPERACIONALNI CILJEVI
<p>Određiti glavne i sporedne strane svijeta i znati ih zapisati kraticama; imenovati strane svijeta na kojima Sunce izlazi i zalazi i prema tome se snalaziti.</p>	<p>Spoznati različite tipove naselja; spoznati razliku između manjeg mjesta i većih mjesta (grada); spoznati život i rad na selu. Prepoznati različite obradive površine; tržnica i njezina ponuda. Proširiti spoznaje o različitim površinskim oblicima na Zemlji. Spoznati različite vrste nacrti i zemljovida; znati reći čemu služi zemljovid; nacrtati jednostavne skice sela i tržnice koje su posjetili te oblikovati legendu.</p>
<p>Određiti stajalište i obzor; snalaziti se pomoću kompasa, s pomoću Sunca ili nekih znakova na zemlji. Snalaziti se na planu mjesta ili dijela grada. Upoznati izgled i posebnost zavičaja na modelu reljefa; razlikovati značenje tonova boja na zemljopisnoj karti; snalaziti se na zemljovidu, tj. odrediti strane svijeta; pokazati na zemljovidu planinu, nizinu, vodu, naselje, prometnicu. Upoznati izgled i posebnost zavičajne regije; uočiti tipičnost naselja u zavičajnoj regiji; prikupljati, istraživati i usustavljivati nove podatke i obavijesti o zavičajnoj regiji; pokazati zavičajnu regiju na zemljovidu.</p>	<p>Spoznati razloge zbog kojih ljudi putuju. Upoznati različita prometna sredstva i objekte te njihovu ulogu u prometu (automobil, motocikl, automobil, teretno vozilo, vlak, letjelicu, brod, itd.) u okolici. Spoznati da promet onečišćuje zrak, vodu, tlo i, ako nije nužno za prijevoz, izabrati sredstvo koje manje onečišćuje (hodamo pješice ili vozimo bicikl, putujemo vlakom). Razvijati osjećaj za zaštitu i očuvanje okoliša. Razumjeti i opisati načine i skrb za očuvanje okoliša u svom kraju i bližoj okolini.</p>

<p>Razlikovati vode tekućice od voda stajaćica; uočavati, razlikovati i imenovati vode u zavičajnom području; prepoznati najpoznatije biljke i životinje u vodama.</p>	<p>Spoznati živa bića i okoliš u kojem žive. Dopuniti i oblikovati spoznaje o važnosti očuvanja okoliša te životinja i biljaka (park, travnjak, povrtnjak, polje i sl.). Spoznati sebe te stvarati sliku o tome kako ljudi žive, rastu, hrane se, kreću i upotrebljavaju svoja osjetila. Spoznati kako dijete nastaje, razvija se u majci, rodi se i raste, te otkriti kako se razmnožavaju druga živa bića. Spoznati ponavljanje prirodnih promjena (vrijeme, npr. ljetni period) i promjena koje je prouzročio čovjek. Spoznati da ljudi žive gdje i većina ostalih ljudi živi. Spoznati da sva živa bića umiru. Spoznati da se živa bića nakon smrti razgrađuju. Spoznati da biljke, životinje i ljudi imaju karakteristike koje im pomažu da prežive u svom okolišu. Spoznati da živa bića za život trebaju hranu, vodu i zrak; da izlučuju izlučevine te da trebaju odgovarajući okoliš u kojem lako žive. Spoznati da biljke i životinje trebaju svjetlo, zemlju i vodu. Spoznati da hrana opskrbljuje tijelo energijom i materijom za rast te održavanje tjelesnih dijelova, a da se neprobavljivi dijelovi hrane izlučuju. Spoznati kako ljudi utječu na prirodu i kako doprinose očuvanju prirodnog okoliša. Spoznati najvažnije probleme okoliša i načine rješavanja nekih problema okoliša.</p>
<p>Razumjeti važnost vode za život ljudi, biljaka i životinja; upoznati različite načine vodoopskrbe; razlikovati čistu od pitke vode; uočiti utjecaj čovjeka na onečišćenje i potrošnju vode.</p>	<p>Spoznati da su za život ljudi u nekom kraju potrebne određene ustanove. Spoznati da žive u državi Sloveniji. Spoznati da se Slovenija nalazi u Europi i graniči s Italijom, Austrijom, Mađarskom i Hrvatskom. Znati da u Sloveniji žive Slovenci koji imaju svoj jezik (slovenski). Znati da u Sloveniji žive i pripadnici drugih naroda (Talijani, Mađari i dr.). Spoznati da mnoge stvari koje imamo nismo napravili ili proizveli u domaćem kraju niti u cijeloj Sloveniji. Spoznati da smo stanovnici države, cjelina međusobno povezana i ovisna.</p>
<p>Izvoditi jednostavne pokuse i zaključke o pojavnim oblicima vode.</p>	<p>Spoznati značenje naše baštine i kulturnog nasljeđa. Spoznati i vrednovati spomenike kulture u svom kraju. Znati da su s njihovim krajem povezane neke poznate osobe.</p>
<p>Razlikovati pojmove: obala, otok i poluotok; razlikovati more od ostalih voda prema izgledu, okusu, veličini i različitom biljnom i životinjskom svijetu koji ga obogaćuje.</p>	<p>Spoznati o načinima sprečavanja bolesti, o čestim bolestima, zdravlju i liječenju bolesti. Spoznati da neke bolesti uzrokuju mala bića (mikroorganizmi). Spoznati da se bolesti koje uzrokuju mikrobi lako prenose među ljude i životinje. Spoznati da postoje neke bolesti koje ljudi lako prenesu jedan na drugoga te da mnoge bolesti sprječavamo zaštitnim cijepljenjem.</p>
<p>Uočavati, pratiti, bilježiti, uspoređivati i razlikovati vremenske pojave pojedinih godišnjih doba; uočiti međusobnu ovisnost podneblja i životne zajednice u zavičajnom području; nabrojiti tipične biljke i životinje zavičaja.</p>	<p>Širiti spoznaje o različitim praznicima. Spoznati različitost raznih praznika kod kuće i u svijetu (osobnih, lokalnih, vjerskih, državnih, međunarodnih). Spoznati povezanost određenih praznika s borbom za određene slobode.</p>

<p>Upoznati značajne gospodarske djelatnosti zavičaja; uočiti i razumjeti vezu djelatnosti ljudi sa izgledom zavičaja i prirodnim uvjetima.</p>	<p>Spoznati važnost tolerancije među ljudima. Spoznati da svaki čovjek živi u određenoj skupini i da nitko ne može živjeti sam. Razumjeti što je solidarnost.</p>
<p>Upoznati i razumjeti vezu između djelatnosti ljudi i onečišćenja okoliša i navesti primjere iz zavičaja, predlagati mjere zaštite, upoznati jednu zakonom zaštićenu biljku ili životinju.</p>	<p>Spoznati važnost znanja za kvalitetu života. Spoznati da najviše mogu naučiti u školi (kroz vlastiti rad) ali i od drugih ljudi, čitajući knjige, kroz medije. Spoznati da je za uspješno učenje potrebna pravilna organizacija vremena. Spoznati važnost značenja znanja za razvoj čovječanstva.</p>
<p>Upoznati županijsko središte ili grad u zavičaju, pronaći ga na zemljopisnoj karti; razumjeti značaj središta za život ljudi.</p>	<p>Spoznati promjene koje nastaju u zraku, sunčevoj svjetlosti, vodi. Spoznati da se neki materijali na zraku, suncu, ali i u vodi mijenjaju. Spoznati promjene materije pri zagrijavanju. Opisati karakteristike materijala prije i nakon zagrijavanja. Proučiti različite karakteristike materijala prije zagrijavanja i pri ponovnom hlađenju. Spoznati karakteristike zraka. Znati da je zrak svuda oko nas, da se zrak lako zagađuje i takav šteti zdravlju te dati neke primjere tko onečišćuje zrak. Uporaba različitog materijala, oruđa te postupaka koji imaju veze sa karakteristikama materijala i načinima obrade: rezanje, spajanje, preoblikovanje. Spoznati da pri radu nastaju otpatci te da se za otpatke trebamo pobrinuti, ali i da neke otpatke možemo ponovno upotrijebiti. Spoznati da na gibanje lako utječemo. Uočiti promjene gibanja s obzirom na vanjski utjecaj te odrediti promjene koje utječu na gibanje. Spoznati gibanje tijela u vodi i u zraku. Povezati brzinu gibanja i oblik i veličinu tijela. Spoznati karakteristike sunčeve svjetlosti. Spoznati da svjetlost spoznajemo vidom, a organ za vid je oko. Spoznati nebo i obzor te glavne strane svijeta. Spoznati prividno kretanje Sunca. Znati opisati put Sunca po nebu, povezati gibanje Sunca sa danom i noći. Spoznati vremenski tijek, mijenjanje vremena. Znati podijeliti dan na sate, sate na minute. Mjeriti kratkotrajne događaje. Znati vremenski podijeliti svoje poslove. Spoznati vremenske pojave; vjetar i padaline. Povezati brzinu vrtnje, kretanje vjetrenjače s jakosti vjetra. Spoznati izvor zvuka i osjetila za prihvaćanje zvuka (uho). Znati kako zvuk nastaje. Spoznati različite načine prijenosa i obrade informacija. Znati upotrijebiti svakodnevna pomoćna sredstva i naprave za prijenos i spremanje informacija (radio, TV, video, telefon, kasetofon, računalo, CD). Razviti sposobnost za grafičko komuniciranje u prirodoslovlju i tehnici. Znati spremati podatke i informacije na različite medije. Znati odabrati obrađene i spremljene podatke i informacije iz tablica i grafikona i obrnuto.</p>

<p>Razlikovati prošlost, sadašnjost i budućnost na temelju događaja iz vlastite prošlosti i prošlosti svojih predaka; razlikovati preke i potomke.</p>	<p>Spoznati da ljudi u svom životu neke poslove moraju obavezno raditi, a neke ako žele; znati razliku između djelatnosti koje su obavezne i onih neobveznih, znati što su po zanimanju njihovi roditelji (ili rođaci, susjedi ili prijatelji). Spoznati da ljudi proizvode dobra koja su im potrebna za život. Spoznati da prilikom proizvodnje nastaju otpatci, te da je potrebna skrb za smeće i okoliš, spoznati određene koristi od pojedinih otpadaka. Spoznati važnost novca. Spoznati da novac dobijemo u zamjenu za neko materijalno dobro. Razlikovati osnovne jedinice novca (kovanice, novčanice). Upoznati novac nekih susjednih država.</p>
<p>Razumjeti pojam desetljeća, stoljeća i tisućljeća; snalaziti se na vremenskoj crti (lenti vremena) – odrediti stoljeće.</p>	
<p>Upoznati važne kulturno-povijesne spomenike zavičaja; istraživati i povezivati temeljem povijesnih izvora (predmeti, fotografije, mape, karte).</p>	
<p>Razlikovati vrste prometnica koje povezuju zavičaj s drugim mjestima te pokazati cestu ili prugu na zemljovidu zavičajne regije ili na zemljovidu RH, razlikovati vrste gradskog prijevoza. pridržavati se prometnih pravila i sigurno se kretati prometnicom.</p>	
<p>Razumjeti način prijenosa raznih bolesti (dodirom, slinom, krvlju), pridržavati se liječničkih uputa, znati prepoznati zlostavljanje i zatražiti pomoć.</p>	

U Nastavnom planu i programu (2006.) definirane su zadaće nastavnoga predmeta te obrazovna postignuća za svaku pojedinu temu. Zadaće kojima su „istaknute općenitije i sažetije odrednice kojima se usmjerava cjelokupan odgojno-obrazovni proces-nastava“ (De Zan, 2001., str. 46.) odnose se na: upoznavanje vlastitih uloga učenika kao i uloga drugih ljudi u neposrednom okruženju, upoznavanje učeničkog okruženja (obitelji, razreda, škole, mjesta, zavičaja, države), istraživanje i upoznavanje zavičajnih posebnosti (kulture, običaja i sl.), razvijanje sposobnosti snalaženja u prostoru i vremenu, otkrivanje i upoznavanje žive i nežive prirode, njene raznolikosti, povezanosti i promjenjivosti, oblikovanje pozitivnog vrijednosnog odnosa prema živim bićima i prirodi kao cjelini, razvijanje poštovanja prema prirodnoj, kul-

turnoj i društvenoj sredini te odgovoran odnos prema okolišu, razvijanje i sustavno unaprjeđivanje zdravstveno-higijenskih navika, osposobljenost za pravilno i sigurno ponašanje u prometu te upoznavanje svojih prava i dužnosti te prava drugih ljudi u neposrednom okruženju (prema Nastavnom planu i programu, 2006., str. 253.).

U Nastavnom planu i programu (2006.) za Prirodu i društvo definirana su i obrazovna postignuća koja učenik treba usvojiti tijekom pojedinoga razreda. Konkretnim obrazovnim postignućima želi se postaviti obrazovni standard za svaku pojedinu nastavnu temu. Prema Meyeru, (2005.) „obrazovni standardi su razine kompetencija učenika, utvrđene obrazovnom politikom, koje je moguće provjeriti na temelju nacionalno ili međunarodno prikladnih mjernih instrumenata.“ (Meyer, 2005., str. 21.) U novom nastavnom planu i programu (2006.) za Prirodu i društvo nije definirano odnose li se obrazovna postignuća za pojedine teme na minimalna ili maksimalna znanja, odnosno vrednuje li se postignuće navedene razine znanja za prolaznu ocjenu dovoljan ili za maksimalnu ocjenu odličan.

Kao što se vidi iz Tablice 4, uglavnom prevladavaju kognitivni ciljevi koje učenici trebaju doseći (definirani glagolima upoznati, znati, razlikovati, odrediti i dr.). Iz tablice je vidljiv odnos između zastupljenosti nastavnih ciljeva iz područja prirodoslovlja i sociologije. Iako je područje sociologije zastupljeno, očit je naglasak na sadržajima iz području prirodoslovlja. U temama iz HNOS-a (radna nelektorirana verzija), koje su bile polazište za izradu Nastavnog plana i programa (2006.), definirani su još odgojni i socijalizirajući ciljevi. Kroz te su ciljeve, eksplicitno izdvojene za svaku nastavnu temu, istaknute vrijednosti i stavovi koje bi učenici trebali razviti usvajanjem sadržaja pojedine nastavne teme (npr. za nastavnu temu *Moj zavičaj u prošlosti* definiran je odgojni i socijalizirajući cilj: promicati ljubav prema zavičaju i domovini).

U Nastavnom planu (1998.) za predmet Upoznavanje okoline zapisani su opći ciljevi predmeta, zajednički ciljevi pojedinih predmetnih sadržaja (socioloških, povijesnih, bioloških, geografskih, fizikalnih, sadržaja iz područja informatike, tehnike i tehnologije) koji se dalje konkretiziraju za svaki razred posebno. U vezi s njihovim ostvarivanjem naglašeno je kako

„ostvarujemo ih preko aktivnosti učenika/učenica. Aktivnosti mogu odjednom dosezati više ciljeva, kao i ciljeve različitih sadržaja. Upravo tako možemo jedan cilj ostvariti preko zajedničke aktivnosti. Poveznice su prikazane didaktičkim preporukama i međupredmetnom korelacijom“ (Cunder, str. 8, prema Hus, 2002., str. 81.).

Predloženim metodama i oblicima rada u specijalnodidaktičkim preporukama spoznajni se ciljevi „oživotvoruju u opće ciljeve učenja u prva tri razreda, a među

njima osobito socijalni (komunikacija, odnos među učenicima i učiteljima), motivacijski (interes), razvijanje radnih navika (kako učiti), moralno-etički ciljevi (norme savjesti, rješavanje etičkih suprotnosti), kreativnost (eksperimentiranje), cilj tjelesno gibanje (spretnosti ruku, zaštita pri radu) i osjećajni cilj (pozitivno samopouzdanje, odnos prema prirodi)“ (Nastavni plan za predmet Upoznavanje okoline, 1998., str. 6.). Analizirajući ciljeve i specijalnodidaktičke preporuke uočljivo je da je naglasak u Nastavnom planu Upoznavanja okoline stavljen na „dosezanje propisanih ciljeva“ (Bajd i Artač, 2002., str. 112.). Dakle, operativni su ciljevi uglavnom napisani procesnim izrazima (shvaćaju, razumiju, prepoznaju, razvijaju, doživljavaju, razlikuju i sl.). „Procesno opredijeliti ciljeve znači naučiti učenike opažati, uspoređivati, razvrstavati, uređivati, mjeriti, istraživati i dr. Cilj je ovladati metodama. Koliko će učenik ovladati metodama, posljedica je njegovih sposobnosti, motivacije itd., odnosno individualnih razlika“ (Milekšić, 1992., str. 74.). Naime, takav je način definiranja ciljeva posljedica, prije svega, drugačijega načina poučavanja koje je usmjereno na učenika, njegove sposobnosti i način poimanja stvarnosti. U nastavu su uključene aktivnosti koje omogućuju učenicima različitih sposobnosti i različito postizanje propisanih ciljeva. Navedenim ciljevima stavlja se naglasak na razvijanje spoznajnoga područja dječjeg razvoja (psihomotornog i afektivnog). Posebno se naglašava razvijanju prirodoslovnih sposobnosti i postupaka. Odgojni ciljevi nisu posebno istaknuti, i to samo zato što bi oni trebali biti realizirani istovremeno sa spoznajnim ciljevima.

d) Struktura sadržaja

Uspoređeni nastavni planovi imaju mnogo zajedničkih sadržaja budući da proizlaze iz djetetova užeg okruženja. Isto im je polazište – dijete. Isti im je i temeljni cilj – upoznavanje svijeta u kojem dijete živi. Komparativna analiza sadržaja pokazuje da oba plana imaju zajedničke teme: škola, obitelj, uži i širi zavičaj, čuvanje i briga o zdravlju, promet, vrijeme, prošlost domovine.

Iako oba nastavna plana imaju mnogo zajedničkog, Nastavni plan (1998.) predmeta Upoznavanje okoline ipak ima sadržaje koji se ne pojavljuju u hrvatskom Nastavnom planu i programu (2006.). U prvom redu to je tematski sklop *Što mogu napraviti (Kaj morem narediti)*. Težište je toga nastavnog sklopa istraživanje i eksperimentiranje. Cilj je uočavanje (npr. gibanja, nebeskih tijela, padanja lišća...), spoznavanje, razvrstavanje i mjerenje (npr. različitih materijala), rezanje i izrada predmeta iz različitih materijala (izrada papirnatih ukrasa, znakova...), priprema različitih pokusa (npr. gibanje zraka) i dr.

Iako je tijekom prošlosti u hrvatskim nastavnim planovima izvođenje praktičnoga rada bilo zastupljeno, tijekom vremena količina se takvih sadržaja smanjivala. Prema današnjem Nastavnom planu i programu za Prirodu i društvo (2006.) navedeni su sadržaji gotovo zanemareni, iako je poznata njihova važnost za poticanje i razvoj intelektualnih sposobnosti.

„Kad se zna da se naš intelekt ne obrazuje time što izravno prionemo na intelektualno obrazovanje, nego kad znamo da netko tko nespretno pokreće prste ima također nespretnan intelekt i manje elastične ideje i misli, dok s druge strane netko tko svoje prste umije spretno pokretati ima elastične ideje i misli i može ulaziti u bit stvari, nećemo tada podcjenjivati što znači to da se izvanjski čovjek razvija s ciljem da iz sveukupnog djelovanja vanjskog čovjeka proizlazi intelekt kao jedan njegov dio. Drugim riječima: zanatsko bavljenje priprema čovjeka na to da svoju volju aktivira u mišljenje“ (Carl-gren, 1998., str. 68.). Iako su ove misli utemeljitelja waldorfske pedagogije Rudolfa Steinera izrečene gotovo prije jednog stoljeća, današnja znanstvena istraživanja pokazuju da učenici različitim vrstama praktičnih aktivnosti dobivaju potrebna iskustva o prirodnim pojavama koja ih potiču na razvoj osobnih spoznaja o tim spoznajama (Tempusov projekt: „Razvoj početne nastave prirodoslovlja“ prema Piciga, 1993., str. 469.). Suština, koju donosi Tempusov projekt: Razvoj početne nastave prirodoslovlja (započeo od 1992. godine), koji je također bio jedan od polazišta za izradu Nastavnog plana predmeta Upoznavanje okoline, uključivanje je osobnih intuitivnih ideja o prirodnim pojavama kao početne točke u procesu učenja i poučavanja. Naglasak je na osvješćivanju (refleksiji) osobnoga procesa spoznavanja i učenja (meta-učenja). Kao primjer navodimo prijedlog za uvodni dio sata na kojem se obrađuje tema zdravlje: „Nacrtaj što se događa s hranom i pićem u tvom tijelu.“ i „Što misliš da radi tvoje srce?“ (prema Piciga, 1993., str. 472.). Takvim konstruktivističkim pristupom naglašeno je učenikovo nadograđivanje znanja i socijalni kontekst učenja.

Analizom sadržaja istoga predmeta izdvaja se i sklop *Ja i ti, vi i mi (Jaz i ti, vi in mi)* u kojem je težište rada na razgovorima o upravo aktualnim temama: o pravima, dužnostima, pravima djece, društvu, o toleranciji različitosti i o solidarnosti. Više je puta također u didaktičkim uputama za učitelje naglašeno da se izbjegavaju stereotipi (djevojčice su nježne, dječaci su jaki) (prema Evalvacijska studija, 2006.,). Ističe se različitost kao kvaliteta, a samim time jednakopravnost i tolerancija.

U hrvatskom Nastavnom planu i programu (2006., str. 12.) sadržaji koji se odnose na socijalni razvoj djeteta i njegov odnos u društvu sada, ali i u budućnosti, izdvojeni su, najčešće, u „ostale oblike neposrednoga odgojno-obrazovnoga rada“, kao što je sat razrednika, i to 1 sat tjedno.

Budući da se nove spoznaje svakodnevno povećavaju, kod izbora sadržaja za program pojedinoga predmeta potrebno je uzeti u obzir neka pravila. To su „načelo egzemplarnosti, (lat. exemplum – primjer, uzor, pravilo) te forma historičnosti i suvremenosti“ (Bognar i Matijević, 2002., str. 189.). Primjenjujući načelo egzemplarnosti u hrvatski Nastavni plan i program (2006.) uvršteni su reprezentativni primjeri aktualnih znanstvenih spoznaja (npr. gospodarstvo i kvaliteta okoliša). Iako se primjenom ovoga načela omogućuje prevladavanje tendencije uvođenja novih predmeta u škole i aktualizaciju znanstvenih spoznaja, analizom sadržaja vidljivo je da su mnoga područja malo ili gotovo da i nisu uključena (spolni odgoj, ljudska prava, multikulturalnost i dr.). Budući da je globalizacija zahvatila sva područja ljudskoga života, potrebno je veći naglasak u nastavnom planu staviti na suživot kultura, multikulturalnost, ali i na očuvanje vlastitog identiteta. Oba nastavna plana zadovoljavaju načela historičnosti i suvremenosti što znači da su u strukturi programa zastupljene odgovarajuće povijesne činjenice i događaji (npr. kulturno-povijesni spomenici zavičaja), ali isto tako i odgovarajući sadržaji iz suvremenoga života (npr. moja županija, ekološke teme).

Zaključno mišljenje

Društvene i političke promjene nastale u Europi krajem 20. stoljeća uvjetuju potrebu za drugačijim načinom obrazovanja. Glavni naglasak obrazovanja stavlja se na razvoj kompetencija i na učenje tijekom cijeloga života (cjeloživotno obrazovanje). Republika Hrvatska započela je postupne promjene uvođenjem suvremenijega pristupa učenju, konkretizirajući ih Hrvatskim nacionalnim obrazovnim standardom (HNOS), a Republika Slovenija postupnom reorganizacijom cijeloga školskog sustava. Novosti koje je donijela reforma odrazile su se i na nastavne planove pojedinih predmeta te na način njihova poučavanja.

Novim Nastavnim planom i programom za osnovnu školu (2006.) predmetu *Priroda i društvo* smanjen je broj sati za realizaciju nastavnih sadržaja te opseg sadržaja. No, osim smanjene količine sadržaja i satnice, ne uočavaju se druge važnije promjene. S obzirom na predmet koji se često stavlja u središte i polazište je za tematsko planiranje, moglo bi se očekivati da će novonastale promjene učenika staviti u položaj aktivnoga sudionika u nastavnom procesu oblikujući i razvijajući njegove misaone i funkcionalne sposobnosti. Time učenik više ne bi bio samo primatelj informacija i činjenica.

Analizom Nastavnog plana (1998.) predmeta *Upoznavanje okoline* vidljiv je novi, suvremeniji pristup poučavanju. Ovakvim pristupom nastoji se promijeniti način poučavanja: tradicionalni način (usvajanje činjenica i generalizacija) razvija se prema procesnom učenju.

Komparativnom analizom hrvatskoga nastavnoga plana sa slovenskim Nastavnim planom (1998.) za predmet *Upoznavanje okoline*, uočavaju se mogućnosti koje pruža sam predmet *Prirode i društva*. Sukladno nastavnim sadržajima djeteta, tj. učenik, jest u središtu, no potrebno je jače i konkretnije razvijati međuodnose djeteta i prirode, djeteta i društva, te posebno staviti naglasak na povezanosti, zavisnosti i međuovisnosti čovjeka (djeteta) i prirode.

Ponuđeni sadržaji trebaju biti cjelovitiji, međusobno proizlaziti jedni iz drugih i usmjereniji na djeteta i njegov interes i spoznajne mogućnosti, te graditi znanje na praktičnim aktivnostima koje su u skladu s njegovim stupnjem razvoja.

Odgojni i socijalizirajući ciljevi trebali bi više odražavati europsko ozračje, u smislu tolerancije na različitost, multikulturalnost, prepoznavanje vlastitih i tuđih emocija, razvijanje empatije, humanih vrijednosti i dr.

Program obaju predmeta pokušava nastavu u kojoj dominira učitelj preusmjeriti na nastavu u čijem je središtu učenik. Vidljivo je da slovenski program svojim ponuđenim sadržajima „poziva“ učenike da iskuse bogatstvo svijeta, da tragaju za vlastitim odgovorima, potičući ih tako na razumijevanje složenosti odnosa čovjek – priroda – društvo.

Možemo zaključiti da je učinjen pomak kojim se nastava prirode i društva nastoji osuvremeniti i više usmjeriti na učenika, no također je potrebno više uvažavati europske suvremene spoznaje i iskustva iz ovoga područja. Suvremeni pristup poučavanju prirode i društva temelj je za otkrivanje uzajamnosti i isprepletenosti pojava u prirodi i društvu u kojem čovjek živi.

Literatura

- Bajd, B., Artač, S., (2002.), Nekateri vidiki postopnega prehajanja tradicionalnega poučevanja k procesnemu. Ljubljana: Sodobna pedagogika, 53 (2): 108.-122.
- Blažič, M., Ivanuš Grmek M., Kramer, M., Strmčnik, F. (2003.), Didaktika. Novo Mesto: Visokošolsko središče. Institut za raziskovalno in razvojno delo.
- Bognar, L., Matijević, M., (2002.), Didaktika. Zagreb: Školska knjiga.
- Carlgren, F., (1998.), Odgoj ka slobodi: pedagogija Rudolfa Steinera; Slike i izvješća iz međunarodnog pokreta waldorfskih škola. Zagreb: Društvo za waldorfsku pedagogiju.
- Devjak, T. (2001.), Europski ciljevi postizanja kvalitete u obrazovanju. Zagreb: Napredak, 142 (3): str. 354.–366.
- De Zan, I. (2001.), Metodika nastave prirode i društva. Zagreb: Školska knjiga.
- Hus, V. (2002.), Primerjalna analiza učnega načrta za spoznavanje okolja in spoznavanje narave in družbe. Ljubljana: Sodobna pedagogika, 53 (3): str. 78.–94.

Meyer, H. (2005.), Što je dobra nastava?. Zagreb: Erudita.

Milekšič, V. (1992.), Didaktična prenova razredne stopnje osnovne škole. Integrirani pouk. Prvi del: Načrtovanje didaktičnega pristupa. Ljubljana: ZRSŠŠ.

Pastuović N. (1999.), Edukologija. Zagreb: Znamen.

Piciga, D. (1993.), Kako do škole po mjeri razvijene Europe. Zagreb: Život i škola, 42 (5): 465.–474.

*Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006.). Zagreb: MZOŠ

* Strategija za izradbu i razvoj nacionalnoga kurikulumu za predškolski odgoj, obvezno i srednjoškolsko obrazovanje, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Vijeće za nacionalni kurikulum. Zagreb, 2007.

Web-stranice (5. 12. 2008.)

*Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005. – 2010. , Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. (www.vlada.hr)

*Deklaracija o znanju – Hrvatska temeljena na znanju i primjeni znanja, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. Zagreb, 2004. (<http://www.hazu.hr/Deklaracija.pdf>)

*Prijedlog Strategije za izradu nacionalnog kurikulumu za predškolski odgoj, opće obrazovanje i srednjoškolsko obrazovanje, (2007.), MZOŠ. (<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685>)

*Hrvatski nacionalni obrazovni standard (www.hnos.hr)

*Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji (1995.), (www.see-educoop.net/education_in/pdf/chan_of_filos_system_in_slo-slo-hrv-t07)

*Zakon o osnovni šoli (1998.) (http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r08/predpis_ZAKO448.html)

*Učni načrt za spoznavanje okolja, (1998.), Zavod Republike Slovenije za šolstvo (<http://www.zrss.si/default.asp?link=predmet&tip=6&pID=28&rID=339>)

*Izvajanje vzgojno-izobraževalnega procesa pri predmetu spoznavanje okolja v prvem triletju devetletne osnovne škole, (2003.), Evalvacijske študije, Ministrstvo za šolstvo in šport.

(http://www.mss.gov.si/si/delovna_podrocja/razvoj_solstva/evalvacija_vzgojno_izobrazevalnih_programov/#c700)

COMPARATIVE ANALYSIS OF SCIENCE AND SOCIAL STUDIES SYLLABI IN THE REPUBLIC OF CROATIA AND THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Abstract

Numerous changes in politics and the economy, technological advances, and rapid development of IT knowledge have marked the end of the last and beginning of this century. Such changes are reflected in educational systems including Croatia and Slovenia. Along with the changes in the system of education in the countries mentioned, innovations also occurred in the development of syllabi. A comparative analysis of the Croatian national teaching standards (2006) and the Slovene Teaching program (1998) for the analogous subjects Social Sciences (Cro. Priroda i društvo) and the Slovene Learning about the environment (Slo. Upoznavanje okoline) analyzes the nature in which the changes reflected important elements of the syllabi (scope of the teaching plan, organization and structure of teaching content and teaching aims).

The movement for modernizing social sciences and application of a more learner centered approach is evident. What is more, there is a need to more specifically develop the relations of child-nature-society through appropriate content.

Key words

---

syllabus, Social Sciences, modern teaching, Learning about the environment, learner-centered